

Ressenya

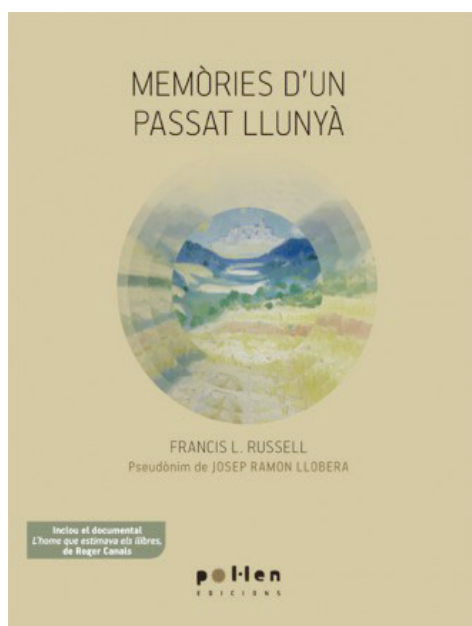
Memòries d'un passat llunyà

Francis L. Russell (pseudònim de Josep Ramon Llobera)

Pol·len Edicions 2015 ISBN: 978-84-86469-84-9

Adrià Pujol Cruells

Antropòleg i escriptor

Ens congratulem per la traducció i publicació de *Reminiscences of a Distant Past* (2006) en català. A càrrec de Pol·len Edicions, el llibre de memòries de l'antropòleg Josep Ramon Llobera s'acompanya d'un documental (*L'home que estimava els llibres*), homenatge meritori que li fa el realitzador i també antropòleg Roger Canals. Amb una traducció esplèndida de Rosa Baixeres i Raül Garrigós, *Memòries d'un passat llunyà* (2015) és un llibre de difícil catalogació.

Nascut a l'Havana l'any 1939 i traspassat a Londres l'any 2010, Josep Ramon Llobera va estudiar economia i filosofia a la Universitat de Barcelona, i es va doctorar en antropologia a la Universitat de Londres. Resident a Anglaterra des de

l'any 1969, va ser professor a les universitats de Hull, Sheffield i Londres fins a la jubilació (1996), i professor visitant al University College de Londres i a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona. Va fer treball de camp sobre educació i canvi social al Carib (Barbados). D'una erudició diabòlica, va centrar els seus estudis en el camp de les idees antropològiques, del nacionalisme i de les identitats a Europa, en els quals va esdevenir un referent internacional. Relativament poc conegut a casa nostra, els seus llibres en aquests àmbits són el testimoni del seu rigor i de la seva capacitat monstruosa per treballar amb les fonts, els conceptes i les teories.

Però aquí us presentem les seves memòries, un llibre que s'aparta, d'una manera concreta, de tots els altres. S'aparta del llenguatge acadèmic que li va ser tan característic, però no deixa d'aprofundir en els temes que tantes hores el van ocupar: la identitat, les tècniques biogràfiques, les justificacions morals pel que fa als corrents històrics, polítics i personals. Dit d'una altra manera, *Memòries d'un passat llunyà* és un passí de comptes amb la pròpia història familiar i amb el context d'una Europa, d'una Espanya i d'una Catalunya que muten al llarg del segle XX, junt amb el protagonista. És la crònica, sovint enfadada, de la nostra postguerra, dels ismes europeus d'entreguerres, i de les grans ideologies que van treure partit dels temperaments, a voltes conflictius, de la massa. I n'és, al capdavant, la seva dissecció impenitent.

Imbuït d'una cultura llibresca bastíssima, en aquestes memòries Llobera fa un *tour de force*. A la manera de Joseph Conrad o de Vladimir Nabokov, no tria la seva llengua materna (el català) per submergir-se en les anfractuositats de la condició humana. Tria l'anglès. Això li permet, d'una banda, construir un món estrany, emparaulat correctament, amb una prosa fluïda, però amb un tractament del llenguatge més propi dels contes fantàstics que no pas de la novel·la moderna occidental. De l'altra, escriure en anglès el situa en una posició allunyada, ideal per escometre les obscures passions de què parla el llibre sense caure en el sentimentalisme. El resultat és una mena de llegenda, tremendista, violenta i lúcida, on els personatges semblen els titelles (a la manera espriuena) d'un teatre grotesc.

Enllà d'aquests aspectes, el lector trobarà un paper, dèiem, que costa de classificar. L'autor s'enfronta als seus fantasmes i descriu el seu periple vital, des que neix, passant per la maduresa intel·lectual i acabant en la vellesa física. Sembla, doncs, el retrat hagiogràfic d'un heroi, i en certa manera aquesta és l'estructura del llibre. Però no som davant d'una novel·la corrent. El relat en primera persona i l'abundant vernís de versemblança, xoquen contra els esculls de les escenes narrades, gairebé declamades com si fossin mites. Quadres terribles per on desfilen els odis i les venjances, els adulteris i els homicidis, les emocions més pregones i les idees més elevades: la hipocresia, el Bé i el Mal.

Un altre mèrit del llibre és que pot fer llum sobre la difícil relació entre l'antropologia i la literatura. A França sobretot, però també a Anglaterra, a Alemanya i als Estats Units, no és estrany que un antropòleg (un sociòleg, un historiador) es desenvolupin igual de bé en el camp del text científic (objectiu, justificat, de genealogia contrastada) que en el camp del text de ficció –que pot ser subjectiu, deutor d'una ambició estilística, a l'últim una obra d'art. En aquests països no és estrany l'ús de la literatura universal al servei de les ciències socials, i tampoc no és estrany l'ús de fonts científiques en obres de caire literari. Barreja inevitable que els corrents postmoderns (en tots els camps esmentats) es van encarregar d'assenyalar. En resum i per exemple, sense el domini de les tècniques narratives, un antropòleg restarà incomunicat a l'hora d'explicar-se, i viceversa, sense la mirada pròpia de l'antropologia, un escriptor es quedarà a les portes del discerniment.

En canvi, a l'Estat espanyol, i particularment a Catalunya, sobre aquest tema s'observa un recel. De la mateixa manera que tothom entén que un escriptor cultivi diversos gèneres (posem per cas la prosa, el teatre i la poesia, i fins i tot l'assaig), no se sol veure amb bons ulls que un antropòleg cultivi res que no sigui el paper de tall científic. És a dir, en el camp de l'antropologia es tolera poc l'impressionisme, el subjectivisme, la lírica i els excessos en l'estil –entre d'altres dèries literàries.

En aquest sentit, doncs, *Memòries d'un passat llunyà* ve a dir-nos que el format (text d'antropologia, text de ficció, un poema) només és un vehicle. Llobera va necessitar, gairebé al final de la seva vida, un vocabulari nou, noves estructures narratives per explicar, un cop més, de quina pasta estem fets. I es va decantar per la literatura, per desengavanyar-se i per fornir-nos el testimoni, al cap i a la fi, de només un home.

© Copyright Adrià Pujol i Cruells, 2016

© Copyright *Quaderns-e de l'ICA*, 2016

Fitxa bibliogràfica:

PUJOL i CRUELLS, Adrià (2016), “Ressenya: Memòries d'un passat llunyà. Francis L. Russell (Pseudònim de Josep Ramon Llobera)”, *Quaderns-E de l'Institut Català d'Antropologia*, 21(1), Barcelona: ICA, pp 125-127. [ISSN 169-8298].

